

KERTINĖ PARAŠTĖ

Sigito Gedos laiškas Lietuvos jaunimui

Džiaugiuosi, kad Lietuvos jaunimas atbunda ir nenori būti už nosies vedžiojamas.

Aš pats didžiąją savo gyvenimo dalį būsiu pragyvenęs vadina-
mais stagnacijos – brežnevini-
lais laikais. Mane ir doresnius mano
kartos žmones gelbėjo prisimini-
mai – oro gūkšnis, įkvėptas N.
Chruščiovo laikotarpiu. Po to
sutikdavau vis baugštesnius, bai-
lesnius, vis labiau drebančius jau-
nus žmones. Tai man buvo beveik
nesuprantama. Man rodėsi, kad
po mūsų turi ateiti drąsesni, tie-
sesni, o viskas dėjos atvirkščiai.

Mačiau daug smukusių, puolu-
sių ir prapuolusių jaunų žmonių.
Prasigerusių nuo 14 ar 16
metų.

Be galo išmilyjęs save,
egoistų, apgavikų, bailių, tuščia-
garbių, karjeristų, debilų ir
idiotų.

Mane pribloškė, kaip jauni
žmonės įsisavina visą brežnevini-
 – stalinistinį biurokratijos stilių,
taktiką ir strategiją.

Visi tie veikėjai, veikėjai vaikai
iš Universiteto, Pedagoginio
instituto, KPI, Politechnikos,
Žemės ūkio ir Veterinarijos
akademijų...

Kiek jaunų degeneratų!
Pradėjau galvoti (ir visur
skelbti), kad ponas Dievas štam-
puoja vien debilus, vagis, egois-
tus, smulkius niekšelius. Kad jis
jau nebeturi kitokių pavyzdžių...
Tai nelabai doras ir nelabai
gražus galvojimas. Kažkoks
procentas žmonių visur ir bet ko-
kionis sąlygomis išsilaiko. Tegul
ir labai didele, labai brangia
kaina.

Mūsų tauta buvo veik žuvusi,
klūpėjo ant pačios prarajos
krašto.

Ir čia mus išgelbėjo – kitiems
vėjams papūtus – mūsų tėvų pa-
likimas, mūsų istorija, mūsų
tradicija.

Mūsų lietuviškas charakteris,
dvasia, kurią aš neabejoju esant.
Parasčiau žodį dvasia ir prisimi-
niau žodį siela.

Mano kartos žmonėms (gal ir
jums) per mažai apie ją buvo
kalbama; tuotarp visas gyven-
imas, formulių ieškant, apibrėžia-
mas nedviprasmiškai: „Kaip
išgelbėti savo varganą sielą?
Dievo kibirkštį, rusenantią
mumyse?“

Prisimenu alegoriją, kurią mėg-
davo pasakoti velionis rašytojas
Juozas Grušas (galėtų būti pas-
kelbtas šventuoju), vėliau parašė
apsakymą. Apie kiaušes, varomas
į skerdyklą. Išvaizduokite kelią
ar taką, abipus lentinių, aklinų
sienų, ir kiaušes, varomas tiesiog
po peiliu. Banda paklusniai eina
į savąjį galą. Tačiau dvi narsios
kiaulytės nutarė protestuoti.
Kaip? Ogi eiti prieš srovę. Ir kas
tada atsitinka? J. Grušo parabo-
lė – jos įnešamos pro tuos pačius
skerdyklos vartus užpakaliu į
priekį!

Graudus mano laiko groteskas!
Dėl to daugelis puldavo nevilin.

puldavo gerti, skandintis, žu-
dytis. Tai labirinto modelis. Labi-
rintai – senosios Azijos ir Euro-
pos archipinė būties situacija
(graikų mitas apie požemių
besiblaškantį Minotaurą).

Iš labirinto niekur neišeinama,
uždaras su... masis ratu. Po karo
kaimuose taip ratu manė eiti
davo nurašyti arkliai. Klusniai
nuleidę galvas.

Labirintą galima perkirsti, ta-
čiau kaip ir kuo?

Ilgą laiką maniau, kad jėga.
Tad buvau iškėlęs šūkį: „Lietuvai
reikia išauginti poetus su boksi-
ninkų kumščiais!“

Dabar manau, kad dvasia. Ma-
no laikais buvo labai susidomėta
ikrikščioniška Lietuvos ir
Europos kultūra. Pagonybe.
Mitologija. Mūsų dievai buvo M.
Gimbutienė ir A.J. Greimas.

Dabar man svarbiau tai, kas
siejasi su Kristumi. Nes, O.
Mandelstamo žodžiais, du tūk-
staniai Europos žmogaus gyve-
nimo metų yra laisvas Kristaus
pamėgdžiojimas.

Kristus pergali mirtį. Priešisto-
rinį labirintą. Kristus yra amž-
nybės metafora. Viltis. Kitos mes
neturime. Lietuva sulydo du gal-
vojimo būdus. Pagonišką ir
krikščionišką.

Tokia pasalauleautos ir pasalaule-
žiūros sintezė yra dabartinė
Japonijoj (sintoizmas, budizmas).

Mūsų skirtumas: japonai yra
civilizacijos priekis, mes – prie-
s.

(Nukelta į 3 psl.)

Jaunimas Kaune, kur jo susirinko daugiau kaip 50,000 šios vasaros – kogninio
žygio per Lietuvą proga.

Persitvarkymas tenai ir čionai

VIKTORAS NAKAS

Staiga, dėka permainingų Lietu-
voje, išeivija praregėjo, kad jai
reikia kažką daryti padėti Lietu-
vai. Tačiau, su viena kita išim-
tim, išeivija nebuvo pasiruošus
tinkamai reaguoti. Ir iš to skau-
daus fakto yra iškiles klausimas:
kaip mes turime persitvarkyti,
kad pasivytume įvykius Lietu-
voje, kad tautiečiams Lietuvoje
savo politiniu nerangumu ne-
darytume gėdos?

Pirmas žingsnis mūsų persi-
tvarkyme turi būti informa-
vimosi srityje. Reikia pasistengti
atidžiai sekti įvykius Lietuvoje,
juos palaikyti. Anksčiau, Stalino
ir Brežnevo laikais, supratome
katrie buvo gerieji, katrie blogieji,
be didelių sunkumų galėjome atskirti
melą nuo tiesos.

Šiandien sekant įvykius Lietu-
voje jau reikia susikaupti, kad ne-
pasimestume. Štai pora pavyz-
džių. Teko girdėti, kad būta tokių
žmonių, kurie pamatę liepos 9 d.
susibūrimo Vingio parke vaizda-
juoste, kurią daug kur išeivijoj
jau rodė, įsitikino, kad Lietuvos
nepriklausomybės atstatymas
jau už kampo. Deja, penkių šim-
tų milicininkų bei kareivių pa-
kartotini puolimai prieš tai-
kingus demonstrantus Gedimino
aikštėje praėjusios savaitės tre-
čiadienį, rugsėjo 28 d., parodo,
kad toks optimizmas yra daugiau
negu naivus.

Kitą nesiorientavimo pavyzdį
esu asmeniškai pastebėjęs, besi-
klausant diskusijų apie dvi neval-
dines organizacijas Lietuvoje, bū-
tent Lietuvos laisvės lygą ir
Lietuvos persitvarkymo sąjūdį.
Atrodo, kad ne visiems aišku, kas
ta Lyga, kas tas per Sąjūdis.
Lietuvos padėtis sudėtinguma

* Paskaita, skaityta aštuntajame „Atėi-
ties“ akademiniame savaitgalyje 1988 m.
spalio mėn. 1 d. Chicagoje.

galima matyti Lygoje bei Sąjū-
dyje. Pirmoji organizacija, įsteig-
ta 1978 metais, veikė pagrindėje.
Šiais metais į ją įėjo į viešumą,
paskelbdama programą. Toje pro-
gramoje pabrėžiama, kad Lygos
galutinis tikslas yra „laisva
Lietuva Europos tautų konfe-
deracijoje.“ Lygai priklauso ilga-
mečiai žmogaus ir tautos teisių
gynėjai, kurie už savo veiklą
sėdėjo lageryje ar šiaip nukentėjo.
Lygos nariai bei jiems prijau-
čiantys buvo iniciatoriai viešų
demonstracijų Lietuvoje, kurios
prasidėjo pernai metų rugpjūčio
23 d. Vakaruose geriausiai ži-
noma Lygos nariai yra Vytautas
Bogušis ir Antanas Terleckas.

Persitvarkymo sąjūdis įsteigė
šių metų birželio 3 d. Jo vadi-
namą iniciatyvinę grupę sudaro
Lietuvos inteligentai – filosofai,
rašytojai, mokslininkai. Sąjūdžio
tikslas yra remti Mikhail Gorba-
čiovo reformų programą. Sąjūdis
yra nedviprasmiškai pasisakęs už
ekonomine, kultūrinę bei politinę
autonomiją Lietuvai Tarybų
Sąjungos sudėtyje. Sąjūdis nepa-
geidauja politinės nepriklaus-
omybės.

Sąjūdis atsidūrė dėmesio centre
po to, kai suaukė birželio 24 d.
susibūrimą Gedimino aikštėje ir
į jį suplaukė 50,000 žmonių. Vi-
siems greit paaiškėjo, kad Sąjūdis
turi plačią paramą visuomenėje.
Kodėl taip yra? Jo vadovų tarpe
yra žmonės, kurie Lietuvoje labai
gerai žinomi – rašytojai ir poetai.
Kaip žinia, pavergetoje tautoje
tokie žmonės dažnai susilaukia
visuomenės pagarbos, nes dažnai
tikslai per jų kūrybą pavergtieji
gali išgirsti žiupsnį tiesos. Antra
vertus, tie patys žmonės yra
visuomenės pilnatiesiai nariai.
Partija gal ne visada patenkinta
jų kūryba, bet tiek neužsiriština,
kad juos paskelbtų heretikais ir
nubastų visų akivaizdoje.

Ši faktą pabrėži, kad būtų su-
prantama, kodėl į Sąjūdį ruo-
šiamus susibūrimus dažniausiai
suplaukia dešimt kartų daugiau
žmonių negu į Lygos demon-
stracijas. Kompartija per daugelį
metų Lietuvos žmonėms kala,
kad žmonės kaip Terleckas ir
Sadūnaitė yra „buržuaziniai
nacionalistai“ ir „religiniai ek-
stremistai“. Partija pirmą mintį,
kad su tokiais raupuotaisiais
palaikyti bet koki ryšį yra pavo-
jinga. Jinai tos taktikos net ir da-
bar nėra atsisakę. Todėl
Lietuvos žmonės, šitaip psi-
chologiškai paveikti ir įbauginti,
daugiau linkę viešai remti sąjū-
diečių iniciatyvas.

Ką visa tai bendra turi su išei-
vija? Kai kurie išeiviai, paviršu-
tiniškai stebintys įvykius Lietu-
voje, nuvyksta tenai ir nesiorien-
tuodami patys pradeda elgtis
kaip pavergtieji. Jiems tenykščiai
gyventojai pataria nieko bendro
neturėti su vadinamais ekstre-
mistais. Taip tie išeiviai ir pa-
daro. Lygos nariai dėl to sielojasi.

Sąjūdžio vidinė padėtis sudėtin-
gesnė negu Lygos. Maždaug pusė
jo vadų yra kompartijos nariai.
Atrodo, kad užkulisuose vyksta
tarpusavio kova. Vienoj pusėj
stovi sąjūdiečiai, kurie iš isitiki-
nimo ar oportunistiniais sume-
timais stengiasi kooptuoti Sąjūdį,
kad jis taptų komunistų partijos

Viktoras Nakas, Lietuvių informacijos centro Washingtono būstinės vedėjas.
Nuotrauka Rebecca Hammel

įrankių. Kitą pusę stovi są-
jūdiečiai, kurie nori išsaugoti
organizacijos nepriklausomybę ir
gal net tikisi iš jos padaryti oficia-
liai pripažintą demokratine opo-
ziciją komunistų partijai. Šiuo
metu neaišku, kuri grupė laimes
kovą, nors atrodo, kad Sąjūdis
vadovybje dominuoja žmonės, ku-
riems lietuviybė žymiai svarbesnė
negu partinis bijetas.

Ar išeivijai svarbu žinoti šiuos
faktus apie Lygą bei Sąjūdį? Jei-
gu mes manome, kad išeivija gali
turėti bet kokią įtaką Lietuvai,
tai atsakymas, be abejo, turi būti
„taip“. Jau daviau vieną pavyzdį,
kaip išeiviai, nuvykę Lietuvon,
daro neigiamą įtaką Lietuvos
laisvėjimo procesui, ignoruodami
kaip tik tuos, kurie aukojosi už
Lietuvą prieš tai, kai toks elgesys
tapo mažiau pavojingas ir net ma-
dingas. Kita pavyzdį išeivijos įta-
kos Lietuvai matome aukų rin-
kime Amerikoje Persitvarkymo
sąjūdžiui. Su ta įtaka eina atsa-
komybė blaiviai žiūrėti į įvykius
Lietuvoje ir bandyti sąmoningai
susidaryti nuomonę apie per-
mainas Lietuvoje.

Tokios nuomonės susidarymui
nebūtina kažkokia veiksmų kon-
ferencija. Reikia tik tarpusavyje
pasistengti nustatyti šiuokias to-
kias neformalias gaires. Einant
ta linkme, siūlyčiau tokią tezę:
Lietuvai reikalinga ir remtina ir
Lietuvos Laisvės lyga ir Persi-
tvarkymo sąjūdis. Lygos radi-
kalizmas duoda akstiną Sąjūdžio

veiklei. Tenka abejoti, ar be Ni-
joles Sadūnaitės ir Antano Ter-
lecko drąsių žygių pernai šiemet
Lietuvos inteligentai būtų rizi-
kavę iš savo patogių vietų pa-
judėti ir pradėti šaukti viešus
susibūrimus. Anot Antano Ter-
lecko, vienas Sąjūdžio narys jam
tvirtino, jog jei Laisvės lyga ne-
būtų liepos mėnesio gale prane-
šus, jog ji ruošia demonstraciją
rugsėjo 23 d. paminėti, Sąjūdis
nebūtų išdrįsęs pareikšti pagei-
davimą tą pačią dieną surengti
susibūrimą.

Lygos radikalizmas taipogi su-
daro galimybę Sąjūdžiui save
pristatyti partijai kaip nuo-
saikeinę alternatyvą. Jeigu Lyga
nebeegzistuoja, Sąjūdis valdžios
ir visuomenės akyse taptų
radikaliausia, ir užtat mažiau
priimtina, grupe.

Sąjūdis irgi turi svarbią rolę.
Jeigu jam pavyks išrūpinti net ir
dalį to, ko jis reikalauja – būtent
autonomijos – tas gali lietuvių
tautai tik eiti į naudą. Jo bu-
vimas padeda radikalesnei Lygai,
kuri dabar jau nebe viena turi
grumtis su partija. Kai 100,000
žmonių susirenka Vingio parke ir
rėkia „Gėda, gėda“ prieš partijos
vadus, pasidaro sunkiau milicijai
įkalinti arba kitaip varginti,
sakysime, tokį Antaną Terlecką
už tai, kad jis tą patį sako.

Padėtis Lietuvoje kas savaitę
keičiasi. Pavyzdžiui, praėjusios
savaitės įvykiuose buvo keli įdo-
mūs aspektai, kurie gali pažen-

linti naujus posūkius Lietuvos
padėtyje. Pirmas buvo milicijos
žiaurus elgesys su vilniečiais,
kurie rinkosi rugsėjo 28 d. vakarą
Gedimino aikštėje paminėti Mo-
lotovo-Ribbentropo pakto antrojo
slapto protokolo pasirašymo su-
kaktį. Tai buvo pirmas kartas po
Vasario 16-os įvykių, kada to-
kiom žiauriom priemonėm susi-
dorota su demonstrantais. Antras
posūkis buvo demonstrantų skai-
čius. Anksčiau į Lietuvos laisvės
lygos ruošiamus susibūrimus
ateidavo mažiau kaip 10,000
žmonių. Ši kartą atrodo, kad
dalyvių skaičius buvo žymiai
aukštesnis. Anot Vytauto Bogu-
šio, Gedimino aikštėje buvo bent
25,000 žmonių ir aplinkines gat-
vėse, kurios buvo užtvindytos
žmonių, stovėjo net 200,000. Tre-
čias įdomus posūkis įvyko dieną
po rugsėjo 28 d. minėjimo, kada
Gedimino aikštėje 5,000 susi-
rinko protestuoti prieš milicijos
žiaurumą. Tame susibūrimo kal-
bėjo ir Sąjūdis, ir Lygos nariai.
Tai buvo pirmas kartas, kada
Sąjūdžio vadai sutiko stovėti toje
pačioje tribūnoje su Lygos
atstovais.

Iš šių posūkių per anksti daryti
toli siekiančias išvadas apie
Lietuvos laisvėjimo procesą. Ta-
čiau jie akivaizdžiai parodo,
kokia yra nepastovi, besikeičianti
Lietuvos padėtis. Tas nepastovu-
mas, dinamiskumas iš mūsų išei-
vių reikalauja politinio lanks-
tumo bei vikrumo. Pavyzdžiui,
Persitvarkymo sąjūdis dabar ver-
tas mūsų paramos. Tačiau, jeigu
partijai pasisektų jį infiltruoti ir
jį padaryti Trojos arkliu, tai
mums reiktų kelti galint grėšiau
pakeisti savo nusistatymą.

Permainų Lietuvoje greitas
tempas suteikia naują reikšmę
mūsų išeivijos spaudai. Deja, vis
mažiau lietuvių ją skaito. Tam
gal ir buvo gerų priežasčių pra-
eityje, bet dabar lietuvių spaudos
neskaityti nebėra jokio pasitei-
sinimo tiems, kurie moka lietu-
vių kalbą ir sako, kad jiems rūpi
Lietuva. Per lietuvių informa-
cijos centrą bei kitus šaltinius,
išeivijos spauda duoda labai daug
medžiagos apie veliausias įvy-
kius Lietuvoje. Taipogi yra ir
periodikos, leidžiamos Lietuvoje,
kuri spausdina vertingus straips-
nius bei nagrinėja temas, kurios
prieš porą metų buvo tabu. Tokie
leidiniai būtų *Literatūra ir me-
nas*, *Komjaunimo tiesa* ir *Gim-
tasis kraštas*.

Pirmoji mano pasiūlyta gairė
išeivijai buvo specifinė: Lyga ir
Sąjūdis šiuo metu yra lygiai svar-
būs ir lygiai remtini. Antra gai-
rė būtų kiek bendresnio pobūdžio:
išeivija turėtų visokeriopa remti
laisvėjimo procesą Lietuvoje. Iš
šios antros gairės ir išplaukia pir-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Sigito Gedos laiškas Lietuvos jaunimui • Persitvarkymo klausimai
išeivijoje • Prie Vytauto Mačernio kapo • Jono Kalinausko ir
Editos Nazaraitės eilėraščiai • Vytauto Valiaus parodos Chicago-
je laukiant • Chicagos teatruose

Poeto Vytauto Mačernio kapo beieškant

STASYS ŽILEVIČIUS

Šią vasarą, lankantis Lietuvoje, lengviau buvo išvažiuoti ir ten, kur anksčiau neleidavo arba keliavimui nebeužtekdavo laiko. Jaunesnės giminių kartos paraginti, automobiliu patraukėme gimtosios Žemaitijos kaimeliais ir kloniais. Norėjosi pamatyti, kaip dabar atrodo tos vietos, kur prieškarinėje Lietuvoje kraštotyrininkas, žygiuodamas vieškeliais iš vieno Žemaitijos miestelio į kitą, dešimties kilometrų nuotolyje galėdavo susikačiuoti kelias dešimtis mažosios liaudies architektūros paminklų.

Koplytelės, kryžiai, stogastulpiai buvo neatskiriama kraštovaizdžio dalis. Jokie okupanto draudimai bei persekiojimai nesustabdė liaudies kūrybos. Visi šie liaudies architektūros kūriniai tolydžio plėtojosi, igaudami savo laikotarpiui būdingą meninę formą ir liaudiškos pasaulėjautos turinį.

Nasrėnuose aplankėme liaudies švietėjo, rašytojo, vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinę. Prie pat kelio, po stogeliu stovi „Palangos Juzė“. Gimtojoje Valančiaus sodyboje iš senų pastatų teišliko klėtelė, kurioje atkurta rašytojo vaikystės laikų aplinka.

Pro didžiausią Žemaitijos Platelių ežerą pasukome Žemaičių Kalvarijos link, dabar vadinamos Varduva. Atlaidai buvo ką tik pasibaigę. 600 metų krikšto jubilėjaus proga Lietuvoje visos veikiančios bažnyčios pasipuošė ir išsigrąžino. Šviežiai atrodė ir Žemaičių Kalvarijos bažnyčia bei Kryžiaus kalnų koplyčia.

Čia prisiminiau, kad netoli Žemaičių Kalvarijos, Šarnelės kaime, savo tėviškėje yra palaidotas poetas Vytautas Mačernis. Atsiminimais persikėliau kone pusimty metų į praeitį, į Telšių Vysk. Valančiaus vardo valdžios

Poeto Vytauto Mačernio (1921-1944) kapas ir paminklas jo tėviškėje, Šarnelės kaime, netoli Žemaičių Kalvarijos. Vytautas Mačernis žuvo prieš 44 metus, 1944 m. spalio mėn. 7 d., karo veiksmams pasiekus jo tėviškę.

Nuotrauka Stasio Žilevičiaus

gimnazija. Buvo tai turbūt 1936-38 metais. Gimnazijoje tada veikė literatų būrelis ir jam vadovavo smulkutis, amžinai įsirusęs į knygas, mažai besišypsantis ir visada susimąstęs jaunuolis Vytautas Mačernis. Dirbo jis nepaprastai daug. Visą laiką įsisvajojęs ir susirūpinęs. Rodos su tavim kalba, į tave žiūri, o mato kažkur toli už tavęs.

Išskėsdavom mes jam ir ne per

daug protingus pokštus. Einame būrys gimnazistų ir kuris nors iš mūsų paprašo: „Padeklamuok ką nors, Vytautai“. Ir Vytautas ima kartais deklamuoti, o mes tyliai, palengva atsileikame. O jis eina vienas ir deklamuoja. Mes juokiamės iš jo, kai praeidami žmonės atsiskuka ir žiūrį į šį keistuolį.

Pasakodavo jo draugai, kad Šarnelės kaime, kur buvo Mačernių sodyba, vasarą Vytau-

tas Mačernis dažnai tupėdavo savo „gandalizdyje“, kurį buvo įsitaisęs gojelyje už sodybos, aukščiausioje pušyje. Ten įsikūręs, jis žiūrėdavo į horizontą, darydavo kažkokius ženklus, tartum laimintų aplinkinius laukus, miškus ir raistą.

Jo sodyboje anais laikais neteko būti, tad nutarėm dabar susirasti bent jo kapą. Miestelyje paklausėme dviračių važiuojančios mergaitės, kaip rasti kelią prie Vytauto Mačernio kapo.

— Aš žinau, ir esu ten buvusi, bet nusakyti gana sunku. Važiukite, — parodė ranka, — ta kryptimi ir už kelių kilometrų vėl pasiklauskite.

Kiek pavažiavę, klausiamo vyresnio amžiaus moterėlę. Ji nupasakojo, už kokios eglės pasukti į kairę, o už tiltelio į dešinę, paskui kryžkelėje pasukti į miško pusę. Pasidarė aiškiau, ar bent žinojome, kad važiuojame gera kryptimi. Kelias negrįstas ir gan dulkėtas. Neprivažiavus kryžkelės, sutikome suvargusį kaimietį, bevažiuojantį su arkluku ir vežime įsidėjusį porą maišų grūdų, o gal miltų. To paties paklausėme ir jo. Šis žmogelis nusišypsojo ir gana tiksliai nurodė mums kelią ir net užtikrino, kad paklysti beveik neįmanoma.

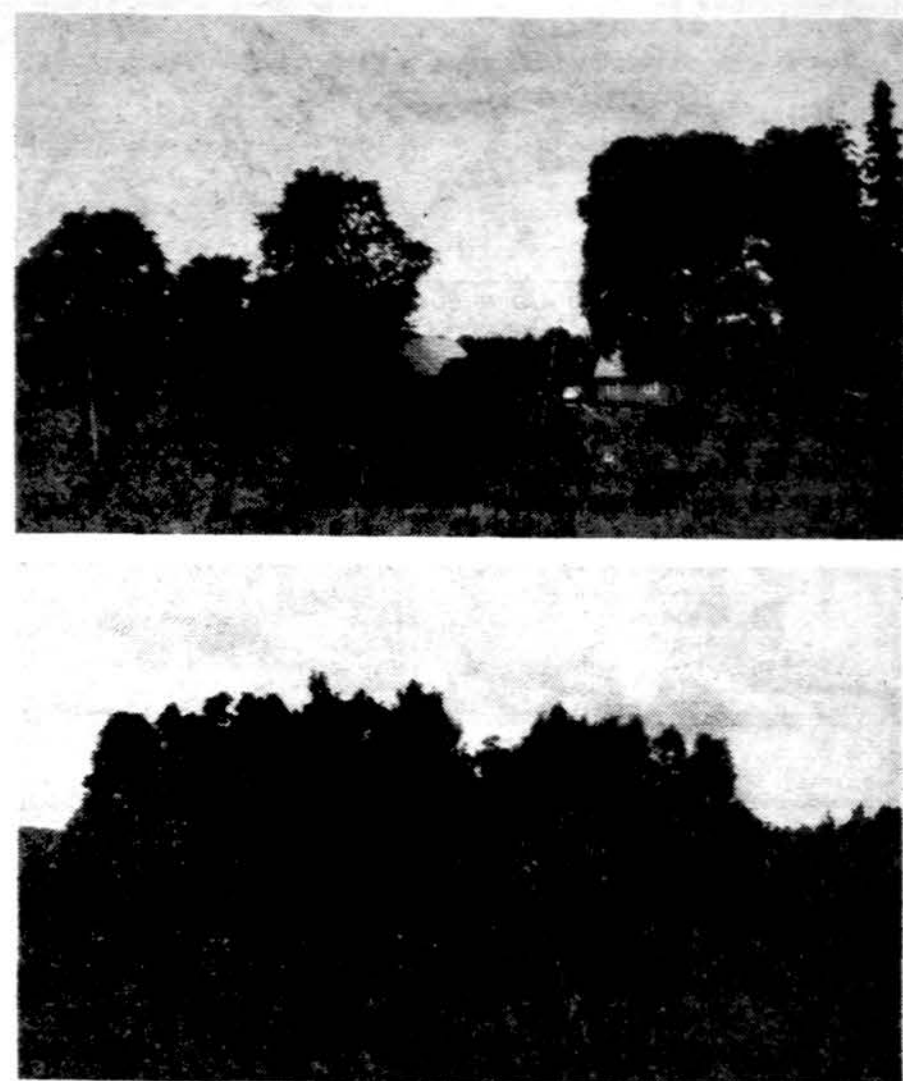
Dar kiek pavažiavę, pamatėme ir stogastulpį, kuris rodė į kurią pusę poeto Mačernio kapas. Duobėtu keliuku privažiavome seną, šimtametį liepą apaugusią sodybą. Ją pavėšėjo ant kalnelio stūksojo storų sienų ilgas, žemas namas, nuo laiko papilkėjęs ir įdubęs. Iš daržo grįžo moteriškė, prisirovusi burokų ir morkų.

— Ar čia bus Vytauto Mačernio gimtinė? — paklausėme. — Ir kaip surasti jo kapą?

— O ten, kalnelyje, eikite pažiūrėti, nes tiesiai eidami sušlapstė batus, ten dar teka siauras upelis.

Poeto Vytauto Mačernio tėviškėje šią vasarą apsilankius: (kairėje) kelrodis į Vytauto Mačernio kapą; (dešinėje, viršuje) Vytauto Mačernio tėviškės sodyba; (dešinėje,

apačioje) Vytauto Mačernio tėviškės laukuose medžiais apaugęs kalnelis, kuriame palaidotas poetas. Nuotrauka Stasio Žilevičiaus

Gal už kilometro ar mažiau priėjome miškelį, kur jau buvo matyti šiek tiek pramintas takas. Pamatėme ir akmeninį paminklą, ant kurio iškaltas Vytauto Mačernio portretas, vardas, pavadė ir 1921-1944 metai, o paminklo papėdėje jo eilėraščių žodžiai: „Tu, žmogau, gyvenimo išsiilgęs Amžino, — neamžinas esi“.

Eidami nuo sodybos iki gojelio, priskynėme laukinių gėlių, kurias ir padėjome paminklo papėdėje. Gėlių buvo pasodinta ir prie paminklo. Nuo kapo buvo matyti sodyba, liepos, apylinkės miškai, kloniai ir jo taip numylėta žemė, žemė maitintoja, gyvybės saugotoja, prie kurios poetas pripuldavo, kaip prie stiprės šaltinio.

Grįžome atgal prie sodyboje pa-

likto mašinos. Kierme sutikome ir aną kaimietį, kuris gana tiksliai nupasakojo kelią į šią vietą.

— Juk tai Jūs parodėte mums kelią į šią vietą, — paklausėme.

— Taip, tai aš, mat kelią žinau, nes esu Vytauto jaunesnis brolis. Ir ėmė pasakoti apie Vytautą, gimtinę ir gojelį.

— Buvo čia didelis ūkis, daug pastatų, o liko tik gyvenamas namas, kuriame gimė ir mirė kelios Mačernių kartos, net nebeatsimenama, kada jis statytas. Palaidojome čia Vytautą, kai 1944 rudenį žuvo nuo patrankos sviedinių skeveldros. Arklys jį parvežė atgal į tėviškę, tik jau nebegyva.

Papasakojo, kaip namiškiai ir keli kaimynai sukalė karstą ir išvežė į Žemaičių Kalvariją laidoti,

bet į miestelį vėl ėmė kristi sviediniai. Tad paskubomis parvežė jį atgal į Šarnelę ir palaidojo tėviškės kalnelyje.

Ilisi jį dabar tarp aukštų pušų, eglų ir ąžuolų. Reikėjo net 25 metų, kol Vytauto Mačernio poezija buvo pripažinta bei išleista ir savoje tėvynėje. Ir pagalvojau, kodėl pro jo tėviškę nepraeina platus vieškelis, kur pakelvis nesunkiai galėtų rasti jo numylėtą kalnelį ir jo amžino poilsio vietą.

Išvažiuo iš kiemo, pro sodybos liepas dar kartą pažvelgėme į Vytauto Mačernio gojelį. Aplinkui gaudžia, ošia miškas, senos liepos ir pušys. O jos tarytum prašo, kad koks šaunus liaudies meistras čia pastatytų tylų, ramų, liūdną Rūpintojėlį, o kelią išpuostų koplytstulpiais ir kryžiais.

Persitvarkymas tenai ir čionai

(Atkelta iš 1 psl.)

moji. Vadovautis šia gaire, reikčia laikytis aukštinio vidurio. Išeivijoje dar apsieičia nukrypimų tai į vieną kraštutinumą, tai į kitą. Vieni vis dar pretenduoja tam laisvėjimui vadovauti, gyvendami už Lietuvos ribų. Kiti bandė pristabdyti Lietuvos žmones, reikalaujančius daugiau laisvės, nes bijo, kad jie per daug prašo, per daug rizikuoja.

Išeiviams, kurie 40 su viršum metų gyvena už Lietuvos ribų, pasiūlyti vadovauti ar įsakinėti tiems, kurie pasilikę Lietuvoje ir kurie už savo veiksmus neša atsakomybę, yra ne tik absurdiška, bet ir nemoralu. Bananais per galvą mušami jie, o ne mes. Lietuvos lietuviai yra vieninteliai, kurie turi spręsti, kiek

spaudimo jie turi daryti reformoms praversti, kokių būdų bei kokių veiklos tempų reikia siekti didesnės laisvės tautai. Kaip tik dėl šios priežasties klysta ir tie, kurie nori pristabdyti Lygą ar Sąjūdį iš tos baimės, kad jie susilauks griežto atkirtio iš Kremliaus. Tai dar nereiškia, kad mes išeivijoje neturime teisės pasakyti savo nuomonę apie Lietuvos raidą. Tikrai reišia, kad neturime teisės agituoti — nei už didesnį Lietuvos gyventojų radikalizmą, nei už didesnį jų atsargumą.

Surasti ir laikytis to aukštinio vidurio nėra lengva jau vien dėl to, kad ne visada visiems čionai bus galima atpažinti visas laisvėjimo proceso apraiškas. Tačiau bus įmanoma per toli nukrypti

nuo kelio, jeigu įsisąmoninsime tai, kad mes Lietuvai daugiausia padėsime taktininko role. Galbūt galėtume nuolaidžiau žiūrėti į mūsų išeivijos susigundymą vadovauti Lietuvos laisvėjimui, jeigu jau dabar puikiai atliktume savo taktininkavimo rolę. Deja, išeivijos vaidmuo šioje srityje vis dar silpnas, kartais net gėdingai prastas.

Išeivijai priklauso du pagrindiniai uždaviniai: taktininkas Lietuvos laisvėjimo procesui. Pirmas, kiek galint daugiau Vakarų pasaulyje išgarsinti įvykius Lietuvoje, kad pasaulis Lietuva susidomėtų ir kad jam pradėtų lietuvių tautos likimas bent truputį rūpėti. Antra, per Vakarų valstybių valdžias bei nevaldines organizacijas bandyti Lietuvos

žmonėms išrūpinti kiek galint daugiau apsaugos, jiems einant rizikingu laisvėjimo keliu.

Lietuvos įvykių išgarsinimas susideda iš dviejų dalių. Pirmoji dalis — žinių iš Lietuvos rinkimas bei sklaidymas. Antroji dalis — žinių piršimas. Išeivija labai daug pažangos yra padarius per pastarąjį dešimtmetį pirmos dalies atlikime. Tai pažangai yra bent pora priežasčių. Viena, tai kad Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos bei kitų pogrindžio leidinių pasirodymas Lietuvoje ir pervežimas į užsienį sudarė galimybes apie Lietuvą konkrečių žinių perduoti pasaulinei spaudai. Antra, išeivijai atsirado profesionaliai vedamas Informacijos centras, kuris sugebėjo greitai ir tiksliai perduoti žinias Vakarų korespondentams. To centro plėtimas, skyrių steigimas Romoje ir Washingtone, modernių susižinimo priemonių išsigijimas, jaunų, čia gimusių lietuvių pasidomėjimas buvo įmanomi tik dėl to, kad išeivijos visuomenė suprato Informacijos centro atliekamo žinių sklaidymo svarbą ir pasiryžo savo aukomis padengti centro nemazas išlaidas. Dėka tos paramos Lietuvių informacijos centras gali reaguoti žaibišku greitumu į įvykius Lietuvoje.

Štai tik vienas pavyzdys. Kaip minėta, rugsėjo 28 d. vakare milijai pakartotinai brutaliai užpuolė lietuvių Gedimino aikštėje. Valanda po tų demonstracijų pabaigos, Informacijos centras susisieko su šaltiniais Lietuvoje, kurie perdavė visas detales. Po to, per aštuonias valandas, Informacijos centras štai ką padarė. Pasiuntė teleksus tuzinui Vakarų spaudos agentūrų Maskvoje, trumpai pranešant, kad įvykę susirėmimai Vilniuje, ir nurodant, į ką galima kreiptis dėl tolimesnių informacijų. Toliau tą pačią žinią žodžiu perdavė kai ku-

Dviratininkai, dalyvaujantys ekologiniame žygyje per Lietuvą šių metų liepos-rugpjūčio mėnesį.

riems pagrindiniams Amerikos laikraščiams bei spaudos agentūroms. Po to, iš magnetofono juostelės į kompiuterį buvo perrašytos iš Lietuvos gautos žinios. Tos žinios teleksu persiustos Amerikos balsui Washingtone, Laisvės radijui Muenchene ir Vatikano radijui. Taipogi anglų kalba paruoštas išsamesnis pranešimas spaudai pasiūstas teleksu į Maskvą bei telekopijavimo būdų kuriems žurnalistams Amerikoje. Tas procesas, prasidėjęs maždaug 3:30 v. p.p. New Yorko laiku, buvo užbaigtas prieš vidurnaktį.

Šis pavyzdys pateikia, nes išeivijos spaudoje kartkarčiais pasirodo straipsnių, kuriuose siūloma, kad būtų steigiamas dar vienas informacijos centras. Manau, kad, tie kurie taip siūlo, nesupranta, kiek ir kokią darbą dabartinis Informacijos centras atlieka. Geriau

susipažinę su Centro veikla, jie turbūt sutiktų, kad išeivijos veiklos trūkumai nėra informacijos rinkimo bei sklaidymo spaudai, o kitose srityse. Vienintelė rimtesnė potenciali spraga informacijos rinkimo bei sklaidymo srityje yra visuomenės finansinės paramos teikimo Informacijos centro veiklai. Kai kurie žmonės, pastebėję, kad Centras išsigijo modernias informacijos sklaidymo priemones ir per praėjusius porą metų įsteigė naujus skyrius Romoje bei Washingtone, susidarė klaidinga įspūdis, kad Centras daug pinigų turi, tad nebereikia jo veiklą remti aukomis. Anaiptol, centrui įsteigus naujus skyrius ir Lietuvoje vykstant visokiom permainom pastaruoju metu, apie kurias tenka spausti informuoti, Informacijos centrui visuomenės dėsnas tapo svarbesnis, negu bet

kada anksčiau.

Lietuvos žinių išgarsinime rimtos spragos yra ne informacijos rinkimo bei jos sklaidimo, o jos piršimo. Piršimo darbas pirmiausia priklauso mūsų išeivijos politiniams-visuomeniniams veikiniams. Jį gali atlikti ir vietiniai lietuvių organizacijų skyriai ar net pavieniai asmenys. Potencialių žinių piršimo galimybių yra be galo daug. Puikų to darbo pavyzdį kaip tik parodė Chicago apylinkės lietuvių pernai, vasario mėnesį. Sužinoję apie ruošiamas demonstracijas Lietuvoje Vasario 16-os proga, jie užplūdė Chicago dienraščių redakcijas telefoniniais skambinimais, pagėdaudami, kad apie tas demonstracijas būtų rašoma. Tų pastangų vaisius buvo tikrai gražus. Chicago Tribune paskelbė, berods, du straipsnius ir vieną (Nukelta į 4 psl.)

Per roko muzikos koncertą Kaune šių metų rugpjūčio 5 dieną — lietuvių roko ansamblio „Antis“ nariai ir Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys filo-

sofas Arvydas Juozaitis (antras iš kairės, laikantis iškeltą vėliavą).

Jonas Kalinauskas

ŽODIS, TARTAS RUGPJŪČIO 23 DIENĄ
VINGIO PARKE, VILNIUJE

Užsimerkite:
jūs regite savo mirusiuosius
ir paskubomis ištrintas
pavardes pokaryje

Ar dar turėsite jėgų
pereiti Lietuvą
ir išklausti likusių medžių
žmonių
kurie pamiršti tarp alksnynų

tai būtų geriausia
ką dar galime suspėti
per likusį laiką — — —

Viešpatie
tariu Tavo vardą
iš didžiosios raidės
ir Motina
tariu Tavo vardą
iš didžiosios raidės — — —

Poezija
ar dar sugrąžins
į atminties šviesą
viens kitam praskaltusius gimines
ar jau nebus atleidimo

ir kokia kančia
kokia Auka reikalinga
kad išvelgtume
kito veidus
ir atpažintume
motinų bruozus

motinų
nuo amžių amžinųjų
pasilenkusių
ties begalinėmis
laukų vagomis — — —

Netrukus turėtų pasimatyti
šito amžiaus lauko riba:
ten tik mieganti vėtra
pakišusi galą
po nakties amžinosios sparnų

ar turėsite atsinešti
į Ten
gabalių šventintos duonos
ir šventą lietuvišką žodį
iškankintą pažaisliuos
ir kalėjimų kazematuos

Aš išventinu
į poeziją
ir įrišu į motinos
skarutės kampelį
tam paskutiniam laukimui
tris žodžius:
Tikėjimas
Meilė
Viltis

(Iš Lietuvos Persitvarkymo
Sąjūdžio informacinio biuletenio
Atgimimas, Nr. 1, 1988 m. rug-
sėjo mėn. 16 d.)

Vija Tarabildienė

Pieta

Akvarelė, 28" x 18", 1988

Dailininkės Vijos Tarabildienės darbų paroda Čiurlionio galerijoje, Jaunimo
centre, Chicagoje, dar vyksta šį savaitgalį, spalio mėn. 8-9 d.
Nuotrauka Jono Tamulaičio

Edita Nazaraite

MONOLOGAS, PERSAKYTAS
MOTINAI LIETUVAI

Va, Motin, pritūpim abi
Ir pažiūrėkim į išniekintą tavo kūną —
Tūkstančiai ir tūkstančiai kareivių
Prievartavo:
Gulincia, bejėgę, išrengta.
Nė vienas akių neužspaudė —
Taip ir likai nuo dangaus nebeatplėsiama.
Ir kaipgi atlaikė visa
Tavo liesutės šlaunys, trapus liemuo?
Dabar iš tavo dubens kaulų
Jie pasidarė ritualinį rūmą
Ir ten posėdžiauja be atvangos,
Posėdžiauja net numirę,
Net kai mirtis jiems nupūdė
Visas jų galūnes — jie posėdžiauja
Ir kortom lošia
Patenkinti ir užtikrinti,
Nes jų rankose vien tūzai,
Juokdariai seniai nebėr.
Tame visuotinės beprotybės lošime
Nekaltųjų kraują teatperka
Tik šalti paminklų akmenys,
O kaltieji toliau posėdžiauja,
Ir jų puvesiai apauga plunksnomis
Rytojaus skrydžiams...
Va, priekim abi, Motin,
Sušukuokim išniekintą
Ištarsytus plaukus,
Ištepim brangiausiais aliejais,
Išspausitais iš mūsų tylėjimo.
Paslėpkim po suknelės skutais
Sustingusias ir kvarcų krūtis,
Parymokim šalia.
Atsimeni, kaip mudvi nešėm
Nutriušiusius tavo kailinius
Į lombardą
Ir kaip skaniai valgėm
Juodą duoną, pirkta už gautus pinigus —
Vasara buvo tik įžengus
Į grotuotą akiračio stačiakampį.
Tu visados buvai šalia
Su duona ir kaip duona,
Kaip vanduo ir oras.
Tavo gimdos kosmose
Mes supomės it žvaigždės,
Ir tu gimdei mus kaip šviesa.
Motin, o dabar
Tavo gimda apleido parazitais,
Ir jie ēda dar nespėjusias praregėti
Vaisiaus akis.
Aš matau, jog seniai
Pritrūkai asarų —
Tik bangų duženom plauni
Iš pasaulio išvartą mūsų žemę,
Per kurią it bausmės diržas
Irežtas kelias
Su įkypai gulinciu
Išniekintu tavo kūnu.
Motin, mes to kūno nelaidosim.
Čia per daug kapų,
Medžių lapai juodi ir riebus,
Giesmininkai be amų,
Molėmis sukrešėjus,
Ir tik žibuoklės trumpai sužydruoja
Nukankintų vaikų akimis.
Dabar eikim iš čia, Motin.
Vėl žiūrėsiu į tavo profilį — jeigu taip tik
imanoma —
Nuogom akim — į savo sąžinę.

Edmonton, 1988

Sigito Gedos laiškas
Lietuvos jaunimui

(Atkelta iš 1 psl.)

Atkelta iš 1 psl.)
Mes esame patys seniausi euro-
piečiai. Tai labai pajutau Vokie-
tijoje. Vokiečiams lyg ir trūktų...
lietuvių (šiaip jau nieko ne-
trūksta!).

Iš Lietuvos vokiečiai gavo Kan-
tą. Harmonijos, tolerancijos,
askežės ir stoicizmo pavyzdį.
Prancūzai iš mūsų gavo O.V.
Milašų — nebūdingos jiems me-
lancholijos ir mistikos grynuolių.
Lenkai iš mūsų gavo (nors, pri-
valome „atsiminti“) A. Mickevičių,
K. Norvydą.

Rusai — J. Baltrušaitį. Dosto-

jevskio sąsaja su Lietuva irgi ne
tokia jau banali ir atsitiktinė.

Tai fonas, kontekstas, kurio
gelmėje nelyg perlai Donelaitis,
Strazdas, Baranauskas, Viena-
žindis, Maironis... Ar maža šitų
vyrų?

Bėda ta, kad brežneviniais lai-
kais jie irgi baisiai nudėvėti,
nuvalkioti, apšnerkšti. Kaip
Žemaitė, Šatrijos Ragana, Bi-
tė-Petkevičaitė, netgi stalinistų
suvedžiota, išniekinta ir pamesta
likimo valiai Salomėja Nėris.

Pabandykite tą suvokti. Kad
suvoktumėte lietuvių poeziją.
Nes poezijos, bent jau poetinio
jausmo reikia visiems.

M.K. Čiurlionis... Ar reikia
kam iš jaunimo dar tą priminti?
Per jį mes pajėgūs susieti save
su senovės Egiptu, Indija,
Babilonu.

Domekitės visų šalių ir kraštų
kultūra. Kalbomis. Kaukazu,
Vidurio Azija, Sibiru...

Į Sibirą, žinoma, gali mus ir ki-
taip pavežėti... Aš pats esu pasi-
bastes po jį ligi pat Sachalino.
Man patinka lietuvis šitame dide-
liame gamtovaizdy. Bet į Rytus —
lietuviai ištirpsta, smunka, slavė-
ja, o į Vakarus — darosi stipresni.

Europoje tegali būti įvertinti
geriausi mūsų gyvenimo bruožai.
Dėl to visos ateities viltys ir vizi-
jos turi būti susietos su Europa.

Dar reiktų atsiminti, kad nie-
kados negyvensim vieni. Reikia
mokyti teisingos, doros, tvirtos
laikysenos tarp rusų, lenkų ir
vokiečių. Tą, man regis, buvo
gerai supratus ir formulavęs V.

Krėvė-Mickevičius.
Neužmirškite, kad mūsų dar la-
bai daug išsibarstusių po pasaulį:
apie milijoną... žvirblių, žydų,
lietuvių. Tai mūsų nelaimė ir
mūsų laimė. Mūsų šansai išlikti.

Netrukus paaiškėti, kiek daug
padarė Lietuvai — gero — nauja-
sioji emigrantų banga (ligi šiol

žeminta, niekinta). Mes išlikome
ir dėka jos. Ji padarė, kad negėda
pasaulį vadintis lietuviu (kokią
nešlovę lenkai patys sau
užsitraukė dabar, Europoje —
spekuliuodami ir kekšaudami).

Susikaupę, remdami vienas
kitą, galime daug padaryti, o di-
džiausia mūsų nelaimė — pavy-
das. Tolerantiški, dosnūs kitiems,
esam pasiryžę perkrimst gerklę
saviesiems. Savo broliams. Gal
tai kyla iš to, kad K. Binkio
žodžiais: „kiekvienas lietuvis
karalius?“ Deja, dabar mes tik
pažeminti vargšai.

Ir prapulsim, jeigu nesusivie-
nysim, jeigu nepadėsime vieni
kitiems. Vyresni jaunesniems,
jaunesni — vyresniems.

Mūsų vyrai neturėtų gėdintis
mūsų moterų. Meilėje.
Mūsų moterys neturėtų bijoti
gimdyti ir auginti vaikus. Daug
vaikų.

Nemylėdami Tėvynės, mes
suardėme šeimą. Suardę šeimą —
nebemokam mylėti. Taip iširo
pasaulis. Ir jei nesudėsime —

kryžius.
Sudėti, surinkti, suvienyti jį
turim visi: lietuviai inteligentai
ir lietuviai traktorininkai,
vairuotojai, santechnikai ir
pardavėjai. Nesipūskim ir
nesiskaidykim.

Kalbėkime kiek galime papras-
tesniais žodžiais. Mus išgelbės
kultūra, išmintis ir jėga, žinoma,
vidinė.

Kaip Kalantos arba Sakalaus-
ko. Kada ramiai gali peržengti
žmogui hubrėtas ribas.

Tai ir reiškia gelbėti sielą, save,
tuo pačiu tautą, Tėvynę. Gyven-
ti. Sau ir kitiems. Aukotis. Au-
koje, per auką atrastas gyve-
nimas ir pasaulis yra pats gra-
žiausias. Nes auka — tai kūrybos,
atpirkimo pradžia. Ir pabaiga.

Sigitas Geda

(Perspausdinta iš *Aušrinės*, Nr.
1(38), šių metų rugsėjo mėnesį
Lietuvoje pasirodžiusio jaunimui
skirto leidinio, užsibrėžusio testą
1910 metais pradėtą leisti ir Pir-
mojo pasaulinio karo metu nu-
trūkusį moksleivijos laikraštį.
Todėl ir dabartinės *Aušrinės*
numeracija žymima kaip Nr.
1(38), Metai VII.)

Leidžiama
Bernardo Brazdžionio
nauja knyga

Netrukus išeis iš spaudos Ber-
nardo Brazdžionio naujas eile-
raščių rinkinys *Po aukštaisiais
skliautais*, laimėjęs Lietuvos
Bendruomenės Literatūros pre-
miją. Tekstas jau surinktas ir ati-
duotas spaudai. Knygos bus
spausdinama tiek, kiek bus gau-
ta užsakymų.

Todėl leidėjai prašo visų, kurie
notėtų įsigyti šią knygą sau ar do-
vanojimui, pranešti kieno vardu
ir adresu bei kiek egzempliorių
siųsti. Taip pat prašoma pažy-
mėti, ar norima gauti dedikaciją
(kieno vardu) bei autografą. Ti-
kimasi, kad nemažai knygos eg-
zempliorių bus siunčiama į
Lietuvą.

Tiksli knygos kaina dar neži-
noma (gali būti apie 10 dolerių,
priedant dar įpakavimo ir pašto
išlaidas). Atsilyginama — ga-
vus knyga. Taip pat ir platintojai
prašomi pranešti kiek egzemplio-
rių jiems siųsti. (Norint sumažin-
ti persiuntimo išlaidas, galima

knygą užsisakyti ir pas knygų
platintojus.) Užsakymus leidyklai
siųsti šiuo adresu: „Lietuvių die-
nų“ administracija, B.B. knygos
užsakymas, 4364 Sunset Boule-
vard, Los Angeles, CA 90029.

Reikia žinių
apie lietuviškas
knygų leidyklas

Jau daugiau kaip šimtas metų
Amerikoje leidžiamos lietuviškos
knygos. Tačiau lietuvių literatū-
roje mažai dėmesio buvo kreipta
į lietuviškų knygų leidyklas bei
leidėjus ir jų atliktus darbus. Kai
kurios leidyklos yra aprašytos
Lietuvių enciklopedijoje. Taip pat
spaudoje yra retkarčiais spausdi-
nami pasikalbėjimai su leidėjais.
Tačiau nėra bendros apžvalgos
arba net knygų leidėjų sąrašo.

Kol dar leidyklos veikia, norė-
čiau gauti duomenų apie jų veik-
lą. Prieš 30 metų „Nemunas“,
„Gabija“, „Terra“ ir kitos lei-
dyklos leido knygas. Šiandien jos
jau nebeegzistuoja ir jas sunkiau
aprašyti. Siekiant gauti tiksles-
nių žinių apie leidyklų būklę, bu-

vo sudaryta anketa. Prieš porą
savaitių išsiunčiau ją knygų lei-
dėjams. Knygų leidėjų sąrašas
buvo sudarytas iš paskelbtų
duomenų *Lietuvių išveivijos spau-
dos bibliografijoje, 1975-1979*. Į
sąrašą buvo įrašytą mūsų žemę,
organizacijos bei asmenys, kurie
per pastaruosius 15 metų išleido
daugiau kaip 2 knygas. Jei kas iš
leidėjų negavo šios anketo, o yra
išleidę knygų, prašome rašyti
man šiuo adresu arba paskam-
binti: Danguolė Kviklytė, Center
for the Study of Ethnic Publica-
tions, Kent State University,
University Library, Rm. 318,
Kent, OH 44242. Tel. (216)-
672-2782.

Šį darbą apie leidyklas remia
Kento universiteto Etninių leidi-
nių studijų centras, vadovauja-
mas dr. Lubomyr R. Wynar. Atei-
tyje tikimės galesių lietuviškų
knygų leidyklų veiklą palyginti
su kitomis, pvz., lenkų, ukrainie-
čių, kiniečių ir kitų tautų Ameri-
koje leidyklomis. Prisidėkite
prie lietuviškų knygų leidyklų
jamžinio bibliografijoje.

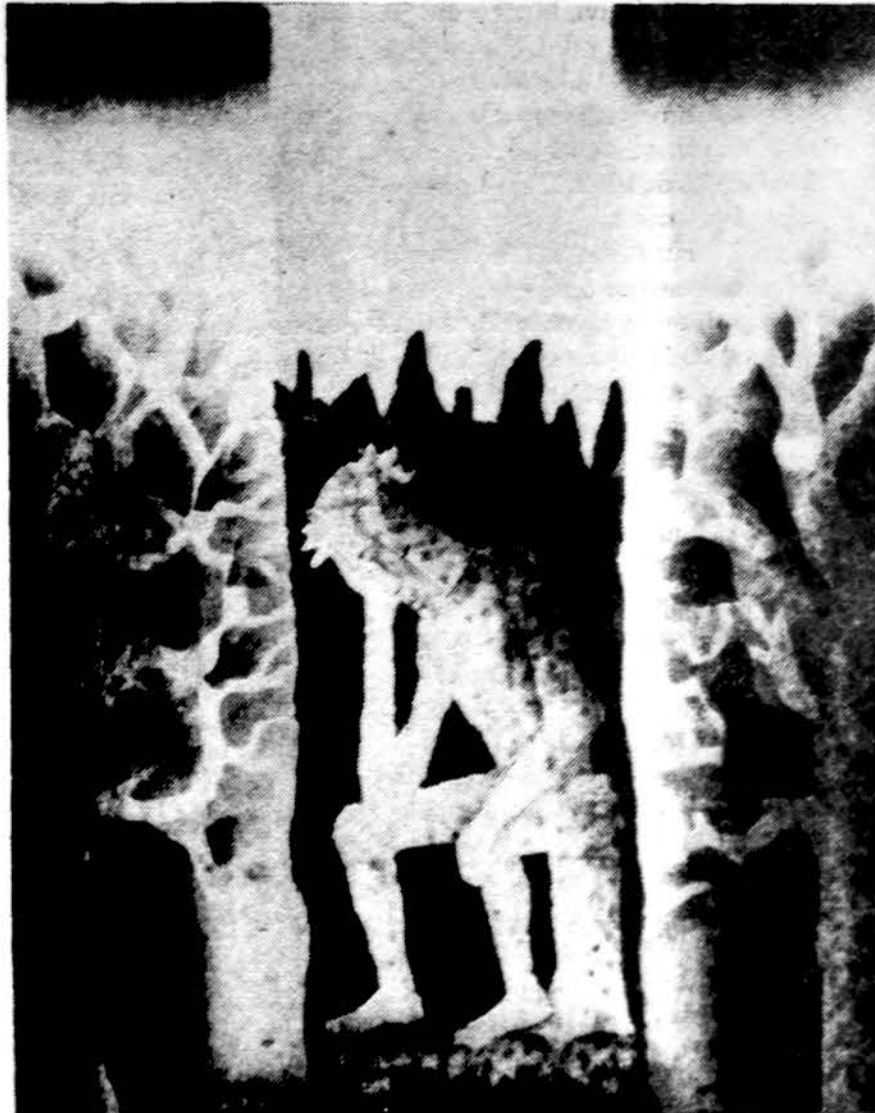
Danguolė Kviklytė

Vytautas Valius

„Medžiai prisimena“, III
Mišri technika, popierius

Iš rengiamos dailininko Vytauto Valiaus darbų parodos, vyksiančios ateinanči
savaitgalį, spalio mėn. 14-16 d., Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Vytautas Valius

„Medžiai prisimena“, IV
Mišri technika, popierius

Nuotraukos Jono Tamulaičio

Persitvarkymas tenai ir čionai

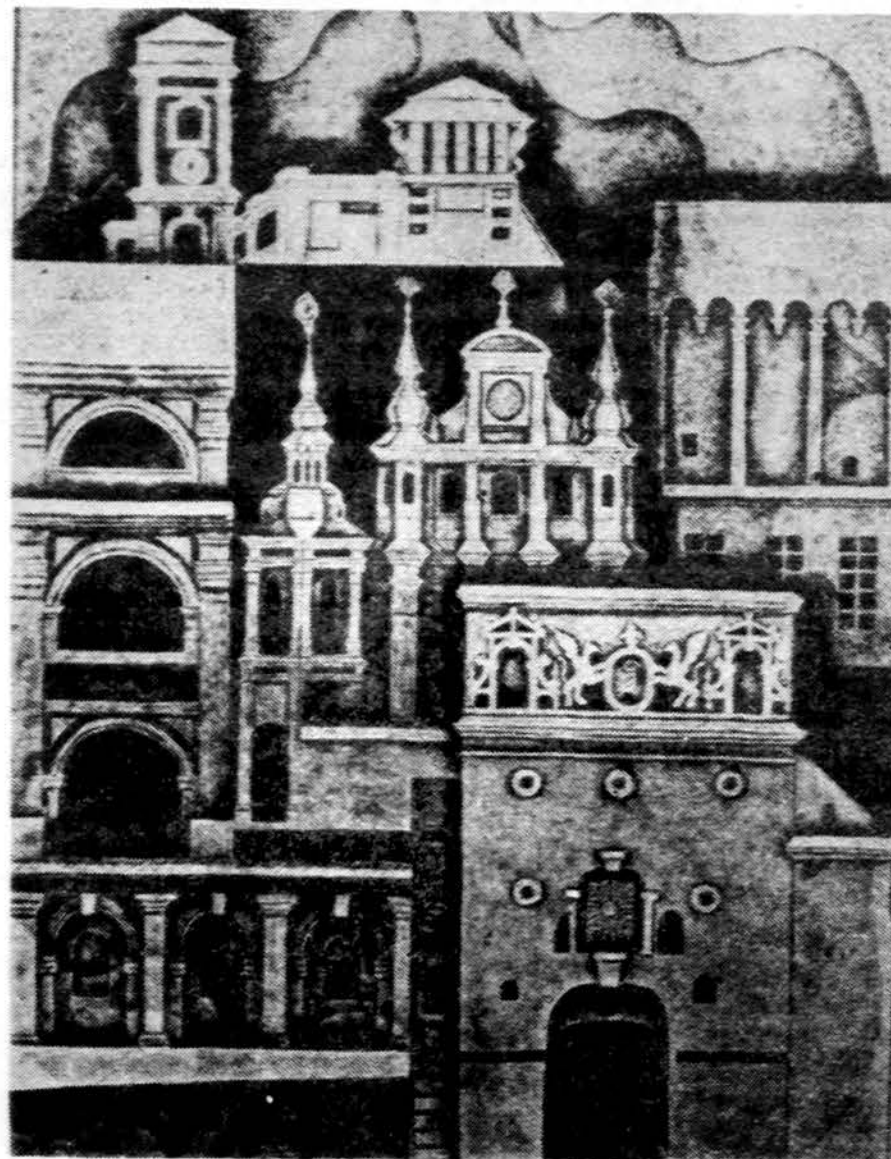
(Atkelta iš 2 psl.)

vedamąjį ta progą. Be lietuvių visuomenės skambinimų kažin, ar *Tribune* laikraštyje būtų pasirodęs net vienas straipsnis. Deja, Chicago lietuvių toks subruzdymas buvo išimtis. Tai tipiška mūsų lietuvių kolonijoms. Jeigu į pagrindinių Amerikos dienraščių redakcijas lankytųsi vietinės lietuvių delegacijos ne vieną kartą, o kasmet, pasiskųsti, kad per mažai žinių spausdinama apie Lietuvą, esu tikras kad redaktoriai į tai atkreiptų dėmesį.

Kita informacijos pirmo spraga jaučiama Amerikos sostinėje. Kol kas Lietuvos informacijos centras yra vienintelė lietuvių organizacija, kuri aktyviai perša informaciją Amerikos valdžiai bei nevaldinėms organizacijoms, pateikia konkrečių siūlymų bei prašymų ryšium su ta informacija. Tai nėra ir negali būti Centro pagrindinė misija. Washington būtinai reikia daugiau jaunų lietuvių profesionalų, kurie informaciją apie Lietuvą pirštu įvairiom valdžios įstaigoms bei organizacijoms. Atrodo, kad JAV lietuvių bendruomenės pradės rimtai svarstyti bent vieno tokio profesionalo samdymą darbu Washington.

Vienas iš liūdniausių mūsų išeivijos mitų yra darbo dubliavimo mitas. Tvirtinama, kad reikia kuo mažiau veiksmų, nes kitaip jie vieni kitam ant kulnų lips, ypač Washington. Iš tikrųjų beda nėra ta, kad jie vieni kitam ant kulnų lipa, o ta, kad informacijos pirmo srityje jie išvis niekur nėra. Washington be jo darbo dubliavimo užtektu darbo bent dešimčiai lietuvių profesionalų, ir dar kiekvienais jų dirbant viršvalandžius.

Kaip minėjau, išeivijos du pagrindiniai uždaviniai talkinant Lietuvos laisvėjimo procesui yra Lietuvos įvykių išgarsinti bei Lietuvos žmonėms kiek galint daugiau apsaugos iš Vakarų pasaulio išrūpinti, jiems einant rizikingu laisvėjimo keliu. Spragos bei neišnaudotos galimybės atliekant antrą uždavinį dar didesnės, negu informacijos pirmo srityje. Štai pora pavyzdžių. Jau seniai Lietuvos žmonės baiminasi dėl Ignalinos atominės elektrinės patikimumo. Kaip žinia, š.m. rugsėjo 5 dieną įvyko gaisras Ignalinoje, po kurio Persitvarkymo sąjūdis bei Lietuvos

Vytautas Valius

Iš ciklo „Vilniaus architektūra“.

„Renesansas“

Misių technika

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Laisvės lyga pageidavo tarptautinės žinovų komisijos sudarymo patikrinti tą jėgą. Tik po Ignalinos gaisro išeivijos lietuviai pradėjo po truputį megzti ryšius su Vakaruose esančiomis ekologinėmis organizacijomis. O mes seniai turėjome ieškoti glaudžios draugystės su visokiais „žaliaisiais“ bei atominę jėgą priekininkeis, kad jie rimtai susirūpintų Ignalina bei kitais Lietuvos ekologiniais monstrais. Jeigu pasiseks mums rimtai sudominti tokias organizacijas, kaip Friends of the Earth ir Greenpeace, Lietuvos ekologiniai rūpesčiai, tai lietuvių tautai į talką ateis jėga, kuri kelis kartus už mūsų išeiviją stipresnė. Bet pasiekti tą tikslą reikės daug darbo iš mūsų pusės.

Antra spraga pavyzdį matome praėjusios savaitės trečiadienio, rugsėjo 28 d., įvykiuose. Kai Solidarumo organizacijos streikininkus užpuola lenkų milicija, kai Pietų Afrikos juoduosius muša balti kareiviai, kai Izraelio kariuomenė numalšina palestiniečių demonstracijas, JAV Val-

stybės departamentas tučtuojau reaguoja, viešai smerkia vartojamą smurtą ir kartais net grąsina nusidėjėliams sankcijomis. O kai lietuvių Vilniuje muša, Valstybės departamentas tyli. Jis tyli, nes mes tylime, nes mūsų išeivija tyli, ypač vidurinė ir jaunesnė karta. Kad Valstybės departamentas netylėtų, mums reikia skambinti savo kongresmenams bei senatoriams ir pageidauti, kad jie iš to departamento primygtinai reikalautų viešo bei

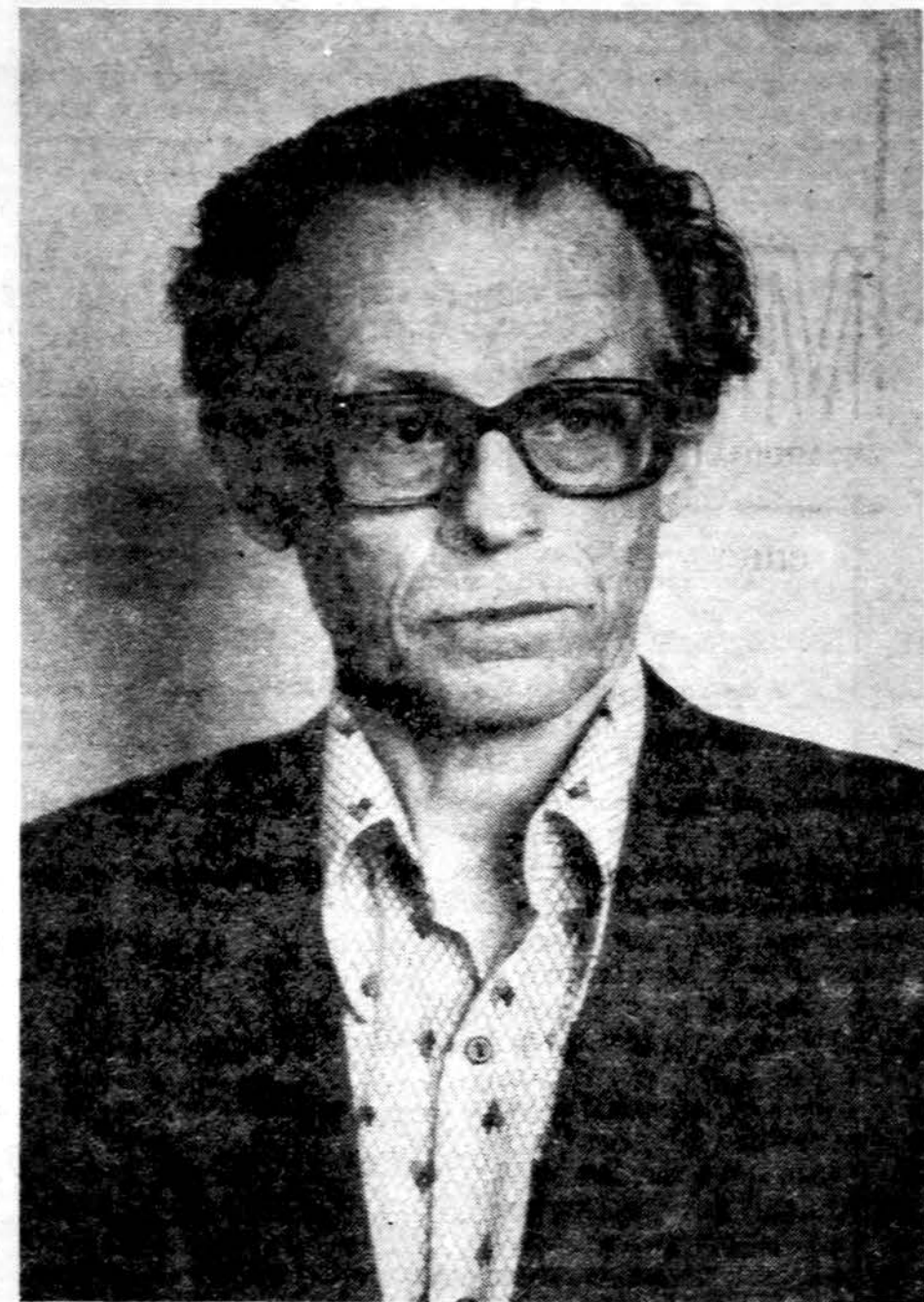
nedviprasmiško protesto. Ne užtenka, kad 13 pabaltiečių organizacijų pasiųstų protesto telegramą Prezidentui ir Valstybės departamento sekretoriui. Ne užtenka, kad JAV lietuvių bendruomenės taryba priimtų rezoliuciją ir ją pasiųstų į Washington. Į tokius raštus galima mandagiai atsakyti arba juos visiškai ignoruoti. Susilaukti norimos Amerikos valdžios reakcijos reikia, kad šimtais telefoninių skambinimų užplūstume savo kongresmenų bei senatorių būstines, kad sudarytume delegacijas iš čia baigusiu mokslus lietuvių, kurie nueitų pas savo senatorius ir dalykiškai pristatytų reikalą, pateikdami konkrečius pageidavimus.

Kad Amerikos valdžia reaguotų taip, kaip mes norim, ne tik ši kartą, bet ir ateityje, mums reikia persitvarkyti. Svarbiausia reikia pertvarkyti savo galvoseną. Mes išeiviai nebuvo ir nesame tinginiai. Su pagrindu didžiuojamės savo darbštumu. Pripažįstame, kad norint baigti aukštųjų mokslus ir prasimušti savo profesijoj reikia nepagailėti daug valandų, prakaito bei ašarų. Bet ar ne keista, kad kai reikia kokią nors politinę veiklą išvystyti, tokio pasiaukojimo, pasiryžimo ir resursų sutelkimo nereikalaujame nei iš savęs, nei iš mūsų išeivijos vadų? Tik pakeltus šią galvoseną, galėtume statyti pamatus tikrai efektingam reagavimui į Lietuvos padėtį.

Tu pamatu nebūvimas lietuvių tautai gali brangiai kainuoti. Įsivaizduokime, kas būtų, jei, sakysime, už mėnesio sovietų valdžia įvestų karinį stovį Lietuvoje, suimtų visus Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narius bei visus Lietuvos Laisvės lygos narius ir praneštų pasauliui, kad suimtieji bus teisiami už antitarybinę veiklą. Ar toks sovietų valdžios elgesys priverstų Ameriką paskelbti, kad sovietai

šiais savo veiksmais sužlugdė dviejų supergalybių naujosios detantės politiką ir užtat jie gali pamiršti bet kokių paskolų bei aukštosios technologijos gavimą iš Jungtinių Amerikos Valstybių? Manau, kad atsakymas būtų „ne“. Amerikos valdžia atsiskaitytų paaukoti pagerėjusius santykius su sovietais ant Lietuvos aukuro dėl paprastos priežasties: ji žino, kad Amerikos lietuviai nereaguotų stipriai ir efektingai, nepriverstų ją daryti tai, ko jina dėl šventos ramybės nelinkusi daryti. Tačiau, jei mes tikrai norėtume, galėtume reikiamą jėgą sutelkti, galėtume priversti Valstybės departamentą taikyti sankcijas sovietams. Kas svarbiau, tokią jėgą iš anksto sutelkus, ne tik Amerikos valdžia su ja skaitytusi, bet ir Kremlius suprastų, kad represijos Lietuvoje gali jam brangiai kainuoti santykių su Amerika atžvilgiu. Tos jėgos svarbiausia funkcija būtų atbaidyti sovietus nuo Lietuvos laisvėjimo proceso sustabdymo. Tai būtų reikšmingiausia taktika, kokią galėtume Lietuvai duoti. Tokį išeivijos įtakos zenitą pasiekti būtų itin sunku, bet neabejoju, kad galėtume jį pasiekti.

Šiais metais, kai Jesse Jackson stengėsi tapti Amerikos pirmuoju juodosios rasės prezidentu, jis dažnai prakalbėse kartodavo tokį retorinį klausimą: „If not now, when?“ Jei ne dabar, tai kada? Jeigu Amerika dabar nepasiruošus išrinkti juodosios rasės atstovą prezidentu, tai ar jina bet kada bus pasiruošus? Tą retorinį klausimą pritaikičiau mūsų išeivijai: jeigu išeivija nepasiruošus kaip reikiant Lietuvai padėti dabar, kai ten vyksta permainingas, kurių turbūt daugumas nesitiki joms matyti savo gyvenime, kai ten vyksta tautinis atgimimas; tai ar mes bet kada tam prisiruošim? Jei ne dabar, tai kada?...

Vytautas Valius

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Vytauto Valiaus paroda Čiurlionio galerijoje

„Vytautas Valius... plačios apimties ir didelio kūrybingumo menininkas, jis verčia mąstyti ir jausti, verčia gilintis į jo intensyvaus dvasinio gyvenimo klausimus ir ieškoti juose nevienareikšmių atsakymų“. Taip Vytauto Valiaus kūryba *Dailės* žurnale apibūdina meno kritikė Irena Katkevičiūtė.

Dailininkas Vytautas Valius gimė 1930 metais Telsiuose. Nuo 1950 iki 1956 metų studijavo grafiką Vilniaus dailės institute. Baigęs institutą, dirbo estampo, tapybos ir knygų iliustravimo srityje. Nuo 1965 iki 1971 metų dėstė grafiką ir kompoziciją Vilniaus dailės institute. Veliau atsidėjo vien kūrybiniam darbui.

Yra iliustravęs keletą poezijos knygų (Maironio, Vinco Mykolaičio-Putino, Justino Marcinkevičiaus, Janinos Degutytės ir kt.). Taip pat yra sukūręs nemažai estampinių ciklų. Sieninės tapy-

bos darbai Vytautas Valius yra dekoravęs Kauno „Medžiotojų užėiga“ ir Vilniaus universiteto Donelaičio skaityklą. Taipgi yra sukūręs dekoracijas Kazio Sajos triptikui „Oratorius“, „Maniakas“, „Pranašas Jona“. Pastaroju metu daugiausia demesio skiria tapybai.

Šių metų spalio 14, 15 ir 16 dienomis Čiurlionio galerijoje, Jau-nimo centre, Chicagoje, įvyks dailininko Vytauto Valiaus darbų paroda. Didžiumą darbų, kurie bus išstatyti šioje parodoje, Valius yra atlikęs, besisvetiuodamas Amerikoje. Parodos atidarymas bus penktadienį, spalio 14 dieną, 7:30 v.v. Čiurlionio galerijos valandos: penktadieniais — nuo 7 iki 9 v.v., šeštadieniais ir sekmadieniais — nuo 11 v.r. iki 7 v.v.

Čiurlionio galerija

Dalės Estkos tapybos paroda

Čikagietė dailininkė Dalė Estka (Estkaitė) ruošiasi savo aliejinės tapybos pirmą parodai Brighton Parke, kuri įvyks sekmadienį, spalio 16 dieną, 4257 South Rockwell — Pope John Paul II Drive ir Rockwell gatvių sankryžoje. Parodą ruošia Chicago Graphics Group. Parodos valandos nuo 2 iki 5 v. p.p. Įėjimas ir vaizės velui. Dalė Estka yra gimusi Kaune, anksčiau gyvenusi Chicago lietuviškoje Brighton Parko apylinkėje. Ji ir dabar palaiko ryšius su lietuvišiais Chicagoje bei Sunny Hills, Floridoje, kur yra išsikėlusį gyventi jos motina Stella Estkienė ir teta Valė Zubavičienė. Parodoje bus išstatyta maždaug 36 paveikslai. Tai daugiausia portretai ar kūriniai, kuriuose demesio centre yra žmogus. Apie dailininkės darbus žinovai yra sakę, jog jie yra švelnūs, kupini jausmo, talentingai atlikti, ryškiai išreikšiantys nuosirdžią ir dosnią tapytojos dvasią. Daugiau informacijų apie parodą galima gauti, skambinant Sophie Stachowicz, tel. 927-3151.

• ATEITIS vol. 78 no. 1. Katalikiškos-lietuviškos orientacijos dvimėnesinis žurnalas, leidžiamas Ateitinių Federacijos. Administratorius — Juozas Polikaitis, 7235 South Sacramento Avenue, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 12 dol.

Chicago teatruose

Ankstesnis Faustas

Vienas iš pirmiausių Chicagoje Court teatras (5535 South Ellis Avenue), veikias prie Chicago universiteto, naujose, specialiai pastatytose patalpose šį savo sezoną pradėjo „Faustu“. Tačiau čia ne toji žinomiausia tragedija, kurią Goethe buvo sukūręs, o gerokai ankstesnė anglų dramaturgo Christopher Marlowe (1564-1593), anglų tragedijos pradininko, drama „Daktaras Faustas“. Tiesa, idėja ta pati — žmogus parodoa velniui Mefistofeliui savo sielą, gavęs prižadėjimą malonumų, tačiau čia nėra tragiškos meilės su Margarita vystymo, o žiūrovo akys perbėga gundymai į visas didžiulias nuodėmes, scenos su savomis silpnėmis pasireiškiančiu to laiko popiežiaus dvaru ir karaliaus rūmais. Visur gausiai šaržavimo, gal net ir reikiamo respekto stoka, bet galutinė išvada ta pati — nusivylimas tuščiais malonumais, atgaila, grįžimas prie kryžiaus.

Scena sukurta dviejų aukštų. Vaidinimo vyksmas kaitaliojamas abiejose vietose. Visur išryškina žmogaus klystkeliai, atmetant gerą dėl blogio, darymasis žmogaus impulsų žaislu. Faustas ima skęsti troškimuose Trojos Elenos, kol įžvelgia nubloškima į blogybių praeiksmą.

Dramos pastatymas sudėtingas ir gambiai pasidarbavęs režisierius Nicholas Rudall, kuris yra ir Chicago universiteto profesorius. Jo uždavinys buvo palengvinti, parinkus patyrusių aktorių grupę. Jane Coover, David Darlow dalyvavę filmuose ar televizijoje, Jeffrey Gibson lavinėjosi Oxford Playhouse, Jack McLaughlin-Gray laimėjęs premiją. David Nesbit lavinėjosi Godman teatre, gavęs magistro laipsnį Illinois valstybiniame

universitete. Iš pavardės atrodo, kad David Sinkus gali būti lietuvis. Jis kilęs iš Detroito, baigęs Wayne universitetą.

Juoz. Pr.

„Naujas kraujas“ per Žemę L

Kas yra „Naujas kraujas“? Ar tai jauni amerikiečiai, kurie negali gyventi be smagios ir trankios roko muzikos? Ar tai lietuvių tautos dainiai, kurių lūpomis kalba mūsų protėvių aistros, kuriuos išpranašavo Maironis? Ir kaip suprasti tuos daug pasakančius žodžius „patinka, patinka“. Štai vienintelė jaunesnių lietuvių profesionalų redaguojama radijo laida JAV-ese, Žemė L, propaguoja ne tik klasikinę mūsų tautos lobyną, bet ir šiuolaikinę rimtą bei pramoginę muziką. Tai vienintelis komunikacijos šaltinis išeivijoje, iš kurio kas šeštadienį galima išgirsti originalių, niekur kitur negirdėtų lietuviškų muzikinių įrašų. Radijo redakcija didžiuojasi galinti transliuoti ne vien tik „Anties“, bet ir kitų roko grupių įrašus. Jaunimui (o iš dalies ir senimui), kuriam įgri-so dažnai kartojamos, nuvalkiotos gorbulskiškos melodijos, „Žemė L“ bus tarsi lengva, nuotai-kinga atgaiva. Šiandien, spalio 8 dieną, 8:30 v.v. per Žemę L iš WPNA stoties, transliuojančios 1490 AM ruožu, bus vedamas pokalbis su „Naujo kraujo“ grupės iniciatoriais ir nariais — Loreta Grikavičiute ir Andriumi Kulikausku. „Naujas kraujas“ ne tik sėkmingai koncertuoja Kalifornijoje, bet pastaruoju metu yra išleidęs savo pirmą kasetę „Patinka, patinka“. Tai pirmas autentiškas lietuvių sukurtas roko ansamblis JAV-ese, vertas plastesnio dėmesio.

ž. l.

Dailininkė Edita Nazaraite prie paveikslų „Kaltu dvasia“, savo individualinės parodos metu Rice Gallery, The Citadel Theatre, Edmonton, Alberta, Kanadoje. Editos Nazaraite darbu paroda Rice galerijoje vyko nuo šių metų rugsėjo 1 iki 30 dienos.

Dalė Estka